

Dočasná ochrana 2022-2024

Kapitoly v adaptaci a integraci osob vysídlených v
důsledku ruské invaze na Ukrajinu

Listopad/Prosinec 2024

Úvodní slovo

Vážené kolegyně, vážení kolegové, vážení přátelé,

v rámci koordinace adaptace a integrace držitelů dočasné ochrany si Vám dovoluujeme předložit shrnující text vývoje situace ukrajinských uprchlíků od jara 2022 doposud. Shrnutí vychází z dostupných dat i praktických poznatků z mnoha platform a komunikace s klíčovými představiteli integračních struktur včetně samotných uprchlíků. Na jejich potřeby nahlížím optikou naplnění lidských práv, zejména u nejvíce zranitelných skupin.

Česká republika prokázala v posledních téměř třech letech obrovský potenciál přijímat uprchlíky z Ukrajiny ohrožené bezprecedentní agresí Ruské federace. Dokázali jsme nalézt dostatečné kapacity bydlení a ubytování, obratem nastavit funkční systém registrací, pojištění a základní dávkové podpory. Děti byly od počátku začleňovány do škol, aby měly možnost nerušeně pokračovat ve vzdělávání, ale také nalézt potřebnou stabilitu a mít možnost na chvíli zapomenout na strach a špatné zážitky. Během krátké doby se obdivuhodný počet uprchlíků a uprchlic zapojil na pracovní trh. Po celou dobu byla snaha všechny kroky státu k podpoře uprchlíků jasně komunikovat a předcházet tak vytváření prostoru pro dezinformace a nenávisť.

Nyní před námi stojí další výzvy, mimo jiné související i s plynoucím časem, kdy návrat do bezpečí zatím není pro většinu uprchlíků možný. K dnešku je zde téměř 400 000 lidí, kteří přes všechnu snahu žijí každý den v nejistotě a obavách o budoucnost. Na řadu uprchlíků nevyhnutelně dopadají prožitá traumata. Zvláště zranitelné skupiny se potýkají s obtížemi při zajištění základních materiálních potřeb a bydlení, velký podíl zaměstnaných nedosahuje své původní kvalifikace, přetrvává určitá jazyková bariéra. Děti ve školách se setkávají se šikanou a někdy i nepřijetím mezi vrstevníky; práce s pestrým kolektivem je náročná pro učitele. Uprchlíci zde odvádí zdravotní pojištění, ale významná část z nich nemá ani svého registrujícího lékaře. Držitelům dočasné ochrany zatím není umožněn vstup do dávkového systému. Jsou před námi proto další výzvy, které mohou napomoci v řešení integrace a adaptace, ale také v optimalizaci systému ochrany potřebných obyvatel ČR.

Z pozice předsedkyně Výkonného výboru vládního grémia pro adaptaci a integraci držitelů dočasné ochrany jsem na základě intenzivního kontaktu se všemi klíčovými rezorty, poskytovateli služeb pro uprchlíky, zástupci veřejné správy a samosprávy a v neposlední řadě se samotnými uprchlíky formulovala doporučení pro šest základních oblastí integrace a adaptace držitelů dočasné ochrany pro rok 2025. Zahrnují cíle, kterých je podle mého názoru potřeba dosáhnout pro zajištění základních lidských práv uprchlíků a zachování sociální koheze. Mým cílem, stejně jako Vaším, je podporovat postoj České republiky jako moderní a otevřené země poskytující ochranu nejvíce zranitelným skupinám obyvatel.

Klára Šimáčková Laurenčíková
Zmocněnkyně vlády pro lidská práva

Shrnutí

Tento dokument představuje ohlédnutí za necelými třemi roky, které uplynuly od začátku masivní vojenské agrese Ruskou federací, v důsledku níž v České republice našly útočiště statisíce ukrajinských uprchlíků.

Navazuje nejen na řadu dokumentů, které k situaci publikovaly veřejné instituce, mezinárodní organizace nebo třetí sektor, ale také sérii konzultací s odborníky z terénu, akademické obce i zodpovědných úřadů v průběhu léta a podzimu 2024 pod záštitou zmocněnkyně vlády pro lidská práva. Napříč pěti oblastmi poukazuje na některé z klíčových **úspěchů**, kterých bylo díky spolupráci různých aktérů v dosavadním vývoji dosaženo. Zároveň upozorňuje i na oblasti, ve kterých se nachází **výzvy nebo příležitosti**, kterými je potřeba se v pokračujícím řešení situace držitelů dočasné (DO) ochrany zabývat.

Pomoc uprchlíkům ruské invaze na Ukrajinu na Hlavním nádraží v Praze, [Jan Beránek](#), CC BY-SA 3.0

Na závěr poskytuje zpráva z dat o přírůstcích evidovaných dočasných ochran odhad vývoje počtu uprchlíků na 12 měsíců při zachování současného trendu. To s přihlédnutím k dosavadní dynamice pravděpodobně znamená 40 až 70 tisíc nových držitelů dočasné ochrany ke konci roku 2025.

Vzhledem k tomu, jakých úspěchů už bylo dosaženo nehledě na to, kterým prizmatem je na situaci nahlíženo - pomoc, kterou ukrajinští profesionálové poskytují napříč českou společností, včetně stovek lékařů nebo sester pomáhajících tam, kde je potřeba; finanční přínosy do státního rozpočtu plynoucí z jednoho z nejúspěšnějších zapojení uprchlíků na trh práce v Evropě; nabývání jazykových znalostí v ČJ u statisíců osob nebo nespočet dalších - je zapotřebí konat tak, aby tyto úspěchy nebyly promarněny, ale naopak nadále využity k prospěchu ČR, Ukrajinců i Ukrajiny.

Některé dosavadní úspěchy a identifikované výzvy/příležitosti

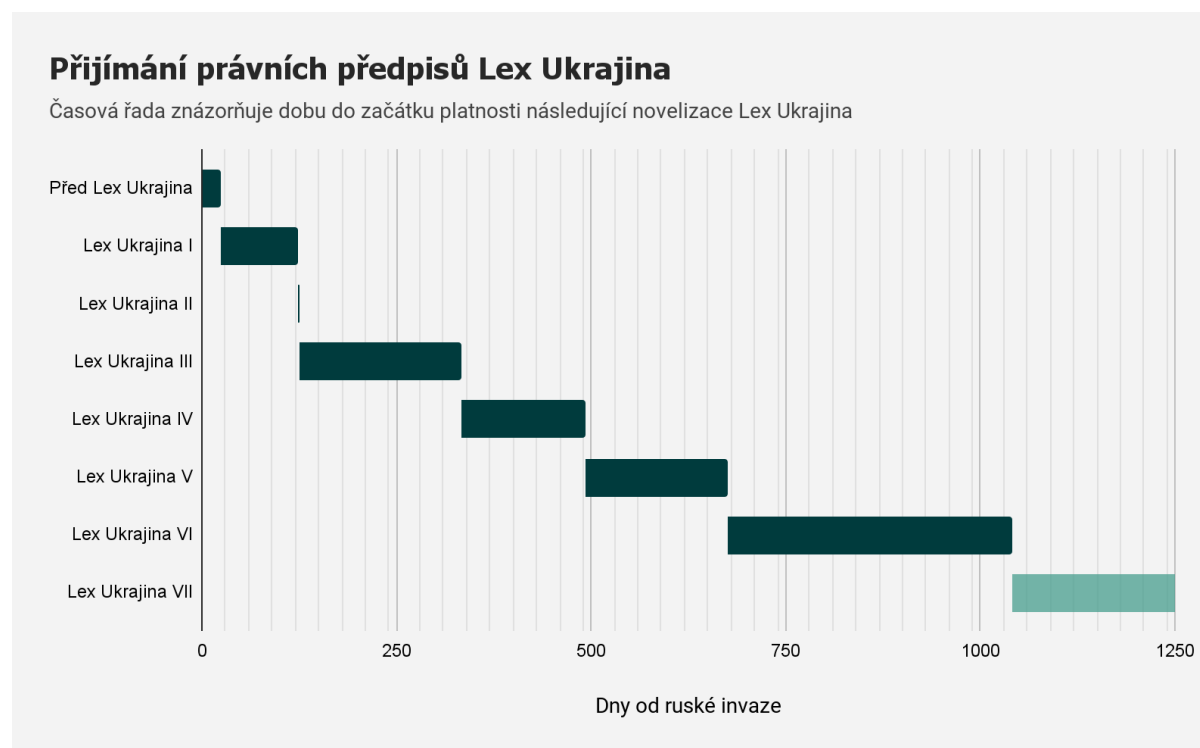
Ubytování a bydlení	<ul style="list-style-type: none">• Solidarita české společnosti a domácností• Efektivní síť CPIC, KACPU a krajských koordinátorek a koordinátorů• Mobilizace aktérů a včasná komunikace při změnách v ubytování od září 2024	<ul style="list-style-type: none">• Eroze kvality života a vyjednávací pozice držitelů DO v ubytovacích zařízeních• Rostoucí náročnost udržení vlastního bydlení• Nové potřeby (nejen) v oblasti ubytování v případě slučování rodin
Zdraví	<ul style="list-style-type: none">• Více než třetina držitelů DO již registrovaná u praktického lékaře• Postupné zapojování ukrajinských profesionálů do českého zdravotnictví	<ul style="list-style-type: none">• Potřeba udržet tempo zapojování do primární péče u všech věkových skupin• Přetrvávající nízké využití psychologické péče• Příležitost většího využití existujících dat o zdravotním stavu a péči držitelů DO
Zaměstnanost	<ul style="list-style-type: none">• Volný přístup na trh práce, který umožnil více než 154 tisíc ohlášených pracovních úvazků držitelů DO• Pokračující snahy o nastavení dostupné a adresné pomoci v oblasti jazykového vzdělávání	<ul style="list-style-type: none">• Dosud nevyužitý potenciál systematických programů pro zvyšování míry a kvality zapojení na trh práce (aktivní depistáž, kompetenční rámce)• Nedostatečné nástroje, legislativa v oblasti pracovního vykořisťování
Vzdělávání	<ul style="list-style-type: none">• Spolupráce v rámci workplanu UNICEF, která pozitivně ovlivnila vzdělávání více než 100 tisíc dětí• Mobilní desegregační tým MŠMT a začleňování ukrajinských žáků• Pilotní programy “nultých ročníků” na středních školách	<ul style="list-style-type: none">• Udržení pokračující metodické i finanční podpory úspěšných programů• Přetrvávající závislost přístupu k dostupné podpoře na postojích konkrétních pedagogů, škol• Integrace do kolektivů
Podpora (nejen) zranitelným	<ul style="list-style-type: none">• Vypisování specifických dotačních titulů pro zajištění potřeb v oblasti adaptace a integrace• Rozvoj tématu interkulturních kompetencí a institucionální paměti	<ul style="list-style-type: none">• Postupné upadání zájmu některých aktérů o řešení výzev adaptace a integrace• S postupem času a růstem podílu držitelů DO, kteří chtějí v ČR zůstat, roste potřeba komplexnější integrace

Úvod

Zintenzivnění ruské války na Ukrajině v únoru 2022 vedlo k vysídlení velkého počtu osob - k říjnu 2024 evidovala regionální kancelář UNHCR pro Evropu více než 6,7 milionu osob vysídlených do zahraničí, a nadto odhadovala, že vnitřní vysídlení v rámci Ukrajiny se týká dalších více než 3,6 milionu.¹ K začátku prosince 2024 je v ČR evidováno více než 385 tisíc osob s platnou dočasnou ochranou, což představuje největší počet na obyvatele v EU.

Reakce veřejné správy i občanské společnosti byla v ČR po únoru 2022 okamžitá, a pokračuje do dnešního dne. Na bezprostřední reakci se podílely kromě Ministerstva vnitra a Ústředního krizového štábu také Strategická skupina, Národní, resp. Krajská asistenční centra pro pomoc Ukrajině (NACPU/KACPU) a samosprávy, které s touto agendou přišly do úzkého kontaktu. Občanská společnost pak zareagovala nejen mobilizací solidarity ve formě štědrého dárcovství² a zapojení do různých programů či ubytování ve vlastních domácnostech, ale také skrze neustálou práci a zapojení neziskových organizací, které se integraci cizinců věnují i dlouhodobě.

Práva a povinnosti osob s dočasnou ochranou upravuje legislativní balíček “Lex Ukrajina,” tedy zákony č. 65, 66 a 67/2022 Sb. Od prvního kvartálu roku 2025 se počítá s jejich už šestou zásadní novelizací (tzn. platnost úpravy “Lex Ukrajina VII”), která reflektuje postupný vývoj situace. Nadto jsou průběžně upravovány další předpisy, týkající se např. započitatelných nákladů na bydlení, z nichž se vypočítává nárok a výše humanitární dávky.

¹ [Document - Ukraine Situation Flash Update #74 | UNHCR Data](#)

² [Pomohli jste s námi víc než 3 milionům Ukrajinců a Ukrajinek, vzkazují české organizace. Dárci jim přispěli na pomoc víc než 7 miliard korun. | Charita Česká republika](#)

Strategické priority pro zvládnání uprchlické vlny vláda ČR schválila v dubnu 2022,³ přičemž už ty upozorňovaly na skutečnost, že efektivní realizace pomoci uprchlíkům a jejich adaptace do společnosti nad rámec posílení hodnot a společenské vzájemnosti přinese také pozitivní rozpočtové dopady, které mohou přesáhnout náklady spojené s adaptací a integrací. V té době byl přítom vážně brán v potaz scénář další extrémní eskalace války, která by mohla vést až k 1 milionu ukrajinských uprchlíků v ČR.

V lednu 2024 pak vláda schválila materiál *Principy adaptace a integrace držitelů dočasné ochrany 2024+*, který v dílčích oblastech, jako je bezpečí, bydlení, vzdělávání apod., vytyčil vize pro období 2024+ a nastínil nástroje, kterými je možné k těmto cílům směřovat.⁴ Zároveň ovšem zdůrazňuje, že v oblasti adaptace a integrace držitelů dočasné ochrany musí pokračovat koordinovaný a strategický přístup, který se zaměří na prevenci vzniku hrozeb, které mohou vznikat v případě pokračující materiální a/nebo psychické deprivaci držitelů dočasné ochrany.

Tento průřezový přístup je zásadní proto, že zkušenosti z úspěšného soužití s migranty poukazují na důležitost vnímané otevřenosti, férovosti a shovívavosti přijímající společnosti.⁵ Pakliže je zájmem ČR nejen splnit svou morální povinnost vůči uprchlíkům, ale také nabídnout těm, kteří o to stojí, integraci a místo v české společnosti dlouhodobě, je naprosto zásadní předejít vytváření dojmu rigidity či přehlížení zásadních obav či překážek, kterým ve svém každodenním fungování v ČR mohou čelit. S tím souvisí také potřeba přemýšlet o dlouhodobých cílech a nástrojích integrační politiky.⁶

Při příležitosti druhého výročí plnohodnotné ruské invaze na Ukrajinu pořádaly v únoru 2024 Ministerstvo zahraničních věcí a Asociace pro mezinárodní otázky kulatý stůl na téma pokračující české podpory a výzev a příležitostí do budoucna.⁷ Mezi zmiňovanými příležitostmi nalezneme například *Akcentování přínosů uprchlíků*, *Posilování duševního zdraví a psychické a sociální odolnosti Ukrajinců* nebo *Podporu jazykového vzdělání*. Nejen v těchto oblastech se i za zhruba 10 měsíců od konání této události mnohé posunulo, jak krátce nastiňují následující kapitoly. Tato publikace má za cíl poukázat na nemalý pokrok a významné změny, které už se od února 2022 podařilo realizovat.

Na stejném kulatém stole pak zazněla také příležitost *Spolupráce s nevládními organizacemi*. Je nesporné, že právě podněty, proaktivita a podpora aktérů občanské společnosti má u úspěchů prezentovaných v této publikaci zásadní přímou i nepřímou roli.

³ [Stanovení strategických priorit vlády ČR ke zvládnání uprchlické vlny související s invazí Ruské federace na Ukrajinu | MV ČR](#)

⁴ [Priority Adaptace a integrace držitelů dočasné ochrany 2024+ | Vláda ČR](#)

⁵ [Jelínková, M. Tollarová, B. \(2022\). Podpora ukrajinských uprchlíků je stále provizorium, strategické vládnutí se nedaří](#)

⁶ [Dva roky integrace uprchlíků z Ukrajiny: účinná podpora a potřeba dlouhodobé perspektivy | Migrační Konsorcium](#)

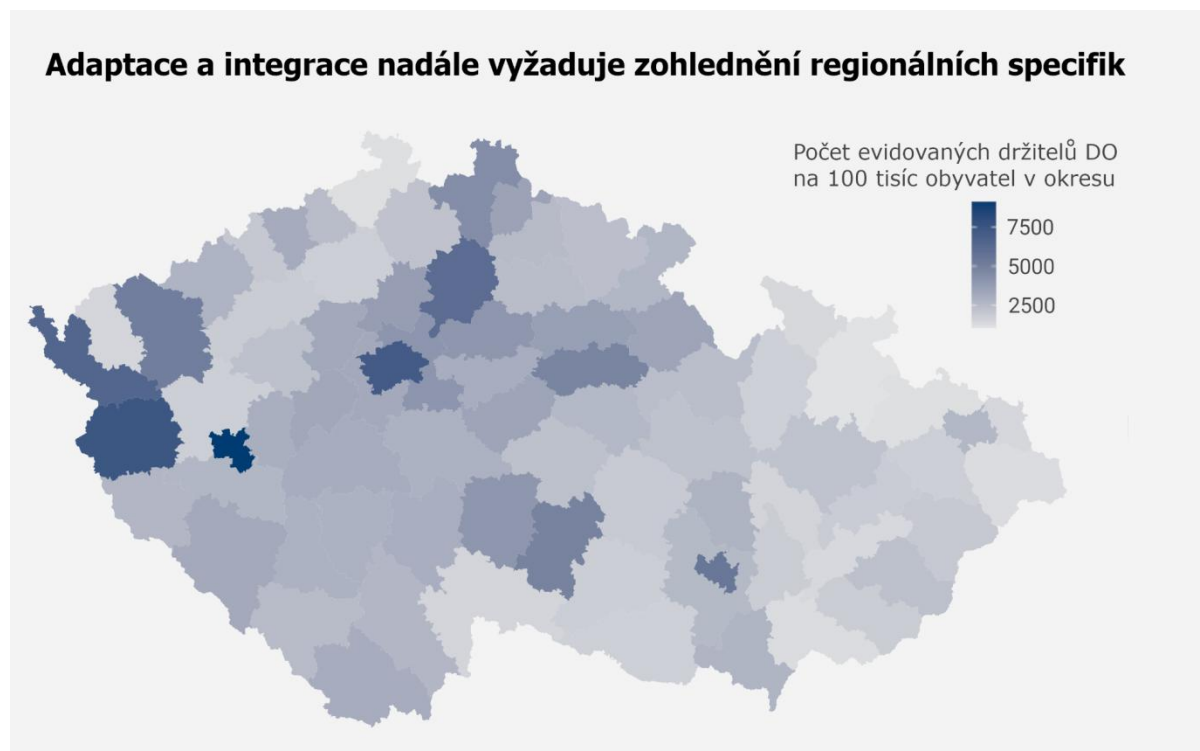
⁷ [Kulatý stůl na téma „Dva roky plnohodnotné vojenské agrese Ruska proti Ukrajině: co dál s českou pomocí“? | MZ ČR](#)

Ubytování a bydlení

Zajištění přiměřeného ubytování bylo okamžitou potřebou hned při začátku uprchlické vlny a tento nelehký úkol připadl na Krajská asistenční centra pomoci Ukrajinců (KACPU), která byla organizována Hasičským záchranným sborem ČR. Spolu s pracovníky krajských úřadů, starosty a soukromými i státními ubytovateli se jim podařilo předejít dlouhodobým krizím s nezabydlením přicházejících uprchlíků. I zde přitom hrála důležitou roli občanská společnost a podpora dobrovolnictví ze strany MV, která se projevila nasazením dobrovolníků například na Hlavním nádraží v Praze.

Od 1. 1. 2024 se situace ustálila natolik, že přidělování státního humanitárního ubytování převzala Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra (SUZ), a probíhá výhradně skrze žádosti na KACPU v Ostravě (resp. od konce října 2024 přechodně v Havířově), kde zůstává dostupné také krátkodobé přístřeší pro žadatele.

Rozhodně z problematiky bydlení nemizí specifická regionální dimenze. V oblastech s nejvyšší koncentrací ukrajinských uprchlíků (např. Mariánské Lázně, Mladá Boleslav, Praha, Plzeň, Tachov, Karlovy Vary) navíc mohou ještě silněji vznikat i sekundární problémy v oblastech jako je zdravotní péče, školství a podobně. Síť regionálních Center pro podporu a integraci cizinců (CPIC) spravovaných SUZ a KACPU v krajích, kde tato chybí, se ovšem postupně ukazuje jako velmi vhodný nástroj pro zvládání výzev spojených s uprchlíky na regionální úrovni a poskytování celé škály služeb. Regionálně specifickému řízení navíc od jara 2023 napomáhá síť krajských koordinátorek a koordinátorů, která zároveň slouží jako mechanismus pro sdílení dobré praxe a postupů i eskalaci vznikajících problémů nebo rizik na centrální rozhodovací úroveň skrze periodické schůzky s vládní zmocněnkyní pro lidská práva i výkonným výborem vládního grémia pro adaptaci a integraci.

Zdroj: [otevřená data Ministerstva vnitra](#), vlastní výpočet

V létě 2023 došlo k zásadním změnám ve způsobu, jakým stát pomáhá potřebným uprchlíkům zajistit si ubytování. Systém založený na tzv. solidárních domácnostech nahradilo zavedení dodatečné části započítatelných nákladů na bydlení do výpočtu výše humanitární dávky, která je hlavním nástrojem finanční podpory uprchlíků. Ačkoliv změna tohoto systému i další úpravy novelizace Lex Ukrajina V

vedly k různým nejasnostem a nejistotám, pozitivní je, že od zavedení tohoto systému už dvakrát došlo k přehodnocení výše a fungování započitatelných nákladů. To ilustruje, že pokračují snahy o jejich nastavení tak, aby byly účinné a adresné ve vztahu k reálné situaci držitelů dočasné ochrany.

Pozitivně lze hodnotit také to, že po zkušenostech z léta 2023 se o rok později podařila mobilizace zúčastněných aktérů, která zabránila tomu, aby při změnách v podpoře v ubytování zůstaly velké počty uprchlíků bez informací nebo potřebné podpory.

V posledních měsících se také začíná objevovat pozitivní zpětná vazba na program podpory bydlení vysídlených osob z Ukrajiny z programu AMIF.⁸ Tento program má za cíl pomoci s přebydlováním uprchlíků do vyhovujícího standardního bydlení, a v krajích, kde se již od poloviny roku 2024 rozbíhá, sbírá kladné ohlasy (ve zbylých krajích pak brzy začne).

Výzvy a příležitosti v dalších měsících a letech

Navzdory úspěchům vzbuzuje obavy finanční nejistota domácností, které zatím zvládají rostoucí náklady na bydlení a další výdaje často na úkor své kvality života. To ovšem není dlouhodobě udržitelná strategie. Zároveň v důsledku změn ve způsobu poskytování pomoci s náklady na ubytování pro nejzranitelnější uprchlíky (z přímé úhrady za “bezplatné” ubytování v HUMPO na navýšení dávky o započitatelné náklady na bydlení) došlo ke **znatelnému poklesu vyjednávací pozice uprchlíků** vůči pronajímatelům/majitelům ubytovacích zařízení, kteří nyní mohou - jak upozorňují aktéři v terénu - určovat cenové i kvalitativní podmínky ubytování.

U zranitelnějších skupin – například matek samoživitelek – se často stává, že po zaplacení nákladů na bydlení zůstává jen minimum prostředků na pokrytí základních životních potřeb, a v některých případech ani tolik. Tyto problémy však nejsou pouze finanční – náročná péče o děti, zejména pokud trpí vážnými zdravotními problémy, situaci dále komplikuje a prohlubuje celkovou zátěž, které rodiny čelí.

Zároveň i existující výzkumné zprávy^{9,10} poukazují na to, že oblast bydlení je jednou z těch, kde se držitelé dočasné ochrany mohou nejčastěji **setkávat s diskriminací**, která má významný dopad na všechny ostatní aspekty jejich pobytu v ČR.

V dlouhodobém výhledu je pak potřeba myslet také na to, že v případě pozitivního vývoje ve vojenském konfliktu (např. uzavření příměří) může dojít k potenciálně významnému **slučování rodin** na území ČR, které by výrazně změnilo ubytovací potřeby a nároky na bytový fond v regionech s největším zastoupením držitelů dočasné ochrany.

⁸ 18., resp. 23. výzva OP AMIF Ministerstva vnitra.

⁹ [Bydlení a finanční situace uprchlíků z Ukrajiny | IOM](#)

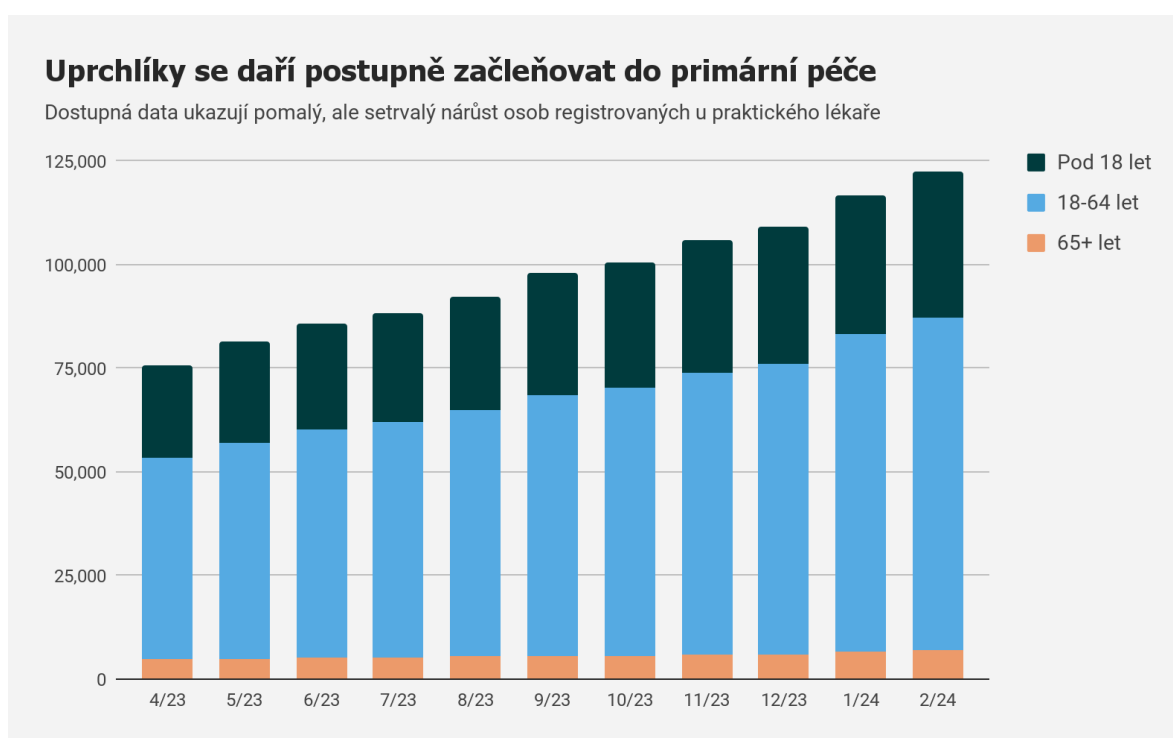
¹⁰ [Integrace ukrajinských uprchlíků: 2 roky poté a výhled na 2024+ | PAQ Research](#)

Zdraví

Z hlediska zdravotnictví bylo nutné zajistit dostupnou zdravotní péči pro všechny příchozí uprchlíky z Ukrajiny již po jejich příchodu na území ČR. K tomuto významně přispěly tzv. UA pointy - speciální nízkoprahové ambulance - v síti přímo řízených fakulních nemocnic. Tyto ambulance zvýšily dostupnost zdravotní péče pro uprchlíky i mimo Prahu a pomohly odbourávat hlavní překážky v poskytování péče: jazykovou bariéru a absenci orientace v českém zdravotnickém systému. Od března 2024 došlo k jejich transformaci a akutní ošetřování uprchlíků je zajišťováno v rámci běžného provozu těchto nemocnic.

Dostupnost péče byla podpořena i alternativními modely, například úspěšným modelem finanční podpory pro zřízení nových nebo rozšíření stávajících ordinací primární péče pro děti a dorost (celkem 39 ordinací) realizovaným s UNICEF.

Účast uprchlíků na veřejném zdravotním pojištění je pro zajištění jejich přístupu ke zdravotní péči naprosto zásadní. Z dřívějšího šetření vyplývá, že vzhledem k finanční situaci, ve které se uprchlíci často nachází, by je poplatky mohly zcela odradit od návštěvy lékaře.¹¹ Registrace u lékařů a následné docházení na preventivní prohlídky přitom umožní zachytit zdravotní problémy v rané fázi, což následně vede k úsporám v nákladech na léčbu.

Zdroj: ÚZIS. Data jsou ze systému NZIS dostupná jen s několikaměsíčním zpožděním.

Pozorovat pozitivní efekt přístupu ke zdravotnímu pojištění lze například na vývoji počtu osob registrovaných u praktických lékařů. Z doposud zpřístupněných dat (vykreslených v grafu výše) lze očekávat, že počet držitelů dočasné ochrany registrovaných u praktických lékařů již pravděpodobně překročil necelých 130 tisíc, tedy zhruba třetinu evidovaných držitelů platné dočasné ochrany. Modely právě na tuto oblast přitom ukazují,¹² že přístup k preventivní péči ve výsledku pomáhá šetřit náklady ve zdravotnictví a míra těchto úspor v čase roste - jak uzavírá zpráva Agentury Evropské unie pro základní práva, ekonomické modely poskytnutí zdravotní péče na příkladech hypertenze a

¹¹ [Analýza služeb zdravotní péče pro ukrajinské uprchlíky \(ženy a děti\) | Inboox CZ, Hlavní město Praha ve spolupráci s UNICEF](#)

¹² [Cost of exclusion from healthcare The case of migrants in an irregular situation | European Union Agency for Fundamental Human Rights](#)

prenatální péče silně podporují závěry, že zpřístupnění péče migrantům šetří veřejné zdroje.¹³ To je obzvláště důležité v situaci, kdy Ukrajinci obecně zpravidla přicházejí řešit zdravotní problémy později než Češi a častěji se spoléhají na domácí léčbu,¹⁴ a prevence je tedy o to důležitější.

Zásadním tématem v péči o ukrajinské uprchlíky je taktéž poskytování péče a podpory v oblasti psychického zdraví. Dle šetření ze září 2022 zhruba 45 % uprchlíků trpělo příznaky středně těžké deprese nebo úzkosti a z prožitků souvisejících s válkou si nese následky.¹⁵ Je tedy důležité zprostředkovávat tuto péči a informovat o jejích možnostech, jak se tomu dělo například v rámci projektů kampaně #Zivotjeted/#Життяєзапас nebo prostřednictvím portálu *opatruj.se*.

Psychická onemocnění a psychologická péče jsou na Ukrajině často stigmatizovány a lékařská péče je hůře dostupná.¹⁶ Toto v kombinaci s ostatními rozdíly mezi zdravotnickými systémy na Ukrajině a v ČR může způsobit, že uprchlíci péči nevyhledávají, i když si mohou být vědomi, že ji potřebují. Tomu nasvědčuje také průzkum Hlavního města Prahy a UNICEF, kde 40 % respondentů uvedlo, že pro ně bylo obtížné zorientovat se v nabídce lékařů v oblasti duševního zdraví a 37 % uvedlo, že pro ně bylo náročné pochopit, jakou péči by jim tito lékaři mohli poskytnout.¹⁷

V tomto ohledu je potřeba vyzdvihnout práci mnoha neziskových organizací, které bezplatně zprostředkovávají psychologickou pomoc – a to jak samostatně, tak v rámci jiných (například vzdělávacích) programů. Obecně se ukázalo dobrou praxí navázat psychosociální podporu na jiné komunitní programy, jelikož toto umožňuje zprostředkovat podporu i lidem, kteří by si o ni jinak z výše zmíněných důvodů neřekli. Právě proto jsou vhodným a nezbytným doplňkem k aktivitám například Center duševního zdraví.

V současné době také probíhá snaha rozšířit zdravotnický personál o kapacity příchozích ukrajinských zdravotníků. Přímé výsledky přináší podpora lékařských i nelékařských profesionálů v absolvování potřebných zkoušek pro začlenění do zdravotnického systému v ČR. Pro více než 800 zdravotníků z Ukrajiny byly podpořeny intenzivní akreditační kurzy,¹⁸ a dobré zkušenosti rozvíjí nově založené kariérní centrum při IPVZ. Zároveň jsou vytvářeny i postupy pro systémové uchopení nábory, vzdělávání a uplatnění zahraničních pracovníků a rozvoj tématu problematiky interkulturního vzdělávání v ošetrovatelství.¹⁹ Obě tyto roviny umožňují efektivnější reakci na současnou situaci a potřeby ukrajinských uprchlíků, ale také pomáhají dělat český zdravotnický systém robustnějším v dlouhodobém hledisku.

¹³ Tamtéž, strana 34

¹⁴ [Jelínková, M., Dobiášová, K., Kopsa Těšinová, J., Koščík, M. \(2023\). Zkušenosti lékařů s interkulturními rozdíly v komunikaci s ukrajinskými uprchlíky v době rusko-ukrajinského válečného konfliktu.](#)

¹⁵ [Hlas Ukrajinců : Duševní zdraví | PAQ Research](#); novější, podobně reprezentativní údaj bohužel dosud není k dispozici

¹⁶ [Jelínková, M., Dobiášová, K., Kopsa Těšinová, J., Koščík, M. \(2023\). Zkušenosti lékařů s interkulturními rozdíly v komunikaci s ukrajinskými uprchlíky v době rusko-ukrajinského válečného konfliktu.](#)

¹⁷ [Analýza služeb zdravotní péče pro ukrajinské uprchlíky \(ženy a děti\) | Inboox CZ, Hlavní město Praha ve spolupráci s UNICEF](#)

¹⁸ Ministerstvo zdravotnictví, UNICEF, IPVZ a NCO NZO

¹⁹ [Ověření dlíčního řešení personální stabilizace ve zdravotnictví prostřednictvím pracovníků ze zahraničí | Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů](#)

Jak držitelé dočasné ochrany již pomáhají...²⁰

300+ lékařů

270+ sester

160+ sanitářů

1100+ uklízečů a pomocníků

Výzvy a příležitosti v dalších měsících a letech

V otázce dostupnosti/čerpání zdravotní péče je stále velký prostor pro zlepšení. Ačkoliv procento osob registrovaných u praktických lékařů stále roste, ve skupině 18-65 let je dle posledních dostupných dat registrováno pouze 35 % uprchlíků. V ostatních věkových skupinách se pak čísla pohybují nanejvýše kolem poloviny registrovaných.²¹ Mezi nejrychleji rostoucí skupiny uprchlíků v ČR patří od jara 2024 i mladiství mezi 15 a 18 lety, a tak vzniká zvýšený tlak na praktické lékaře pro děti a dorost. Jejich dostupnost sice byla podpořena v rámci projektů reakce na uprchlickou vlnu, avšak systémově stále hrozí nedostatečné kapacity.²² Ty umocňuje také riziko, že budou uprchlíci diskriminováni z důvodu jazykové bariéry.

Velkou příležitostí je pak bližší zahrnutí již existujících/sbíraných dat o zdravotním stavu a péči čerpané uprchlíky do rozhodování a tvorby politik v partnerství s ÚZIS. Stejně tak by ovšem měla být podchycena subjektivní zkušenost uprchlíků se zdravotnickým systémem či přesnější/aktuálnější reprezentativní data o stavu psychického zdraví ukrajinských uprchlíků. Takové informace pomůžou identifikovat oblasti, ve kterých mohou podpůrné aktivity přinést největší užitek.

²⁰ Názvy povolání převzaty ze statistické klasifikace CZ-ISCO. Kvalifikované odhady počtu pracovněprávních vztahů osob s dočasnou ochranou v uvedených povoláních k 31. 10. 2024 dle dat GŘ ÚP.

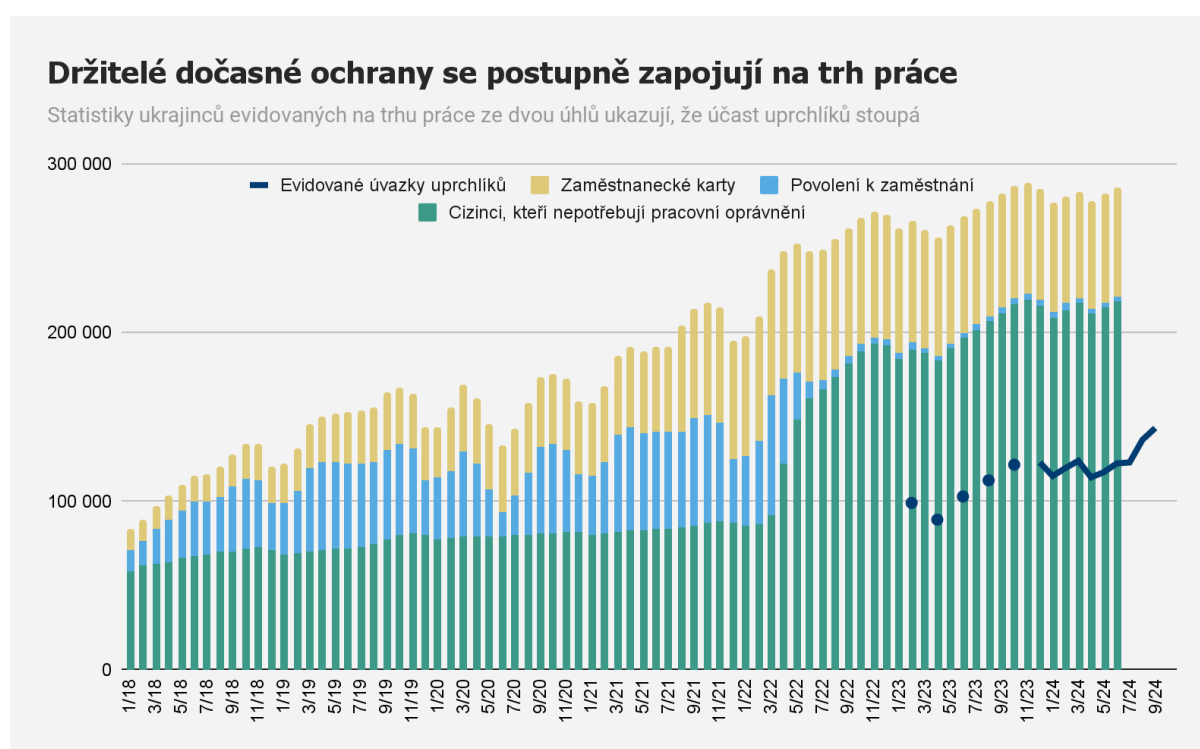
²¹ Data poskytnutá ÚZIS, bližší studie očekávána Q1 2025.

²² Dle studie EY se v důsledku přílivu uprchlíků k září 2024 zvýšila populace dětí potřebujících primární zdravotní péči o více než 4,5 %.

Zaměstnanost

Základní charakteristikou, která ovlivňuje celou oblast zaměstnanosti u držitelů dočasné ochrany, je jejich volný přístup na trh práce. Díky této skutečnosti byli držitelé dočasné ochrany v polovině prosince 2024 spojeni s více než 154 tisíci pracovními úvazky. To ukazuje, že většina uprchlíků, kteří ve své situaci pracovat mohou,²³ tak skutečně činí - a pomáhají tak svým komunitám, českým podnikům i státnímu rozpočtu. Zároveň se situace v tomto ohledu nadále zlepšuje. Kromě administrativních dat (viz níže) to naznačují také výsledky kvalitativního dotazníkového šetření MV při registracích o prodloužení dočasné ochrany, kde podíl nezaměstnaných mezi uprchlíky mezi lety 2023 a 2024 poklesl o více než pět procentních bodů.²⁴

Tyto přínosy mají i konkrétní vyjádření: MPSV odhaduje, že za první tři čtvrtletí roku 2024 přispěli držitelé dočasné ochrany do veřejných rozpočtů postupně 1,8, 1,9 a 2 miliardy Kč, přičemž odvody pracujících uprchlíků tvoří významnou část z toho. Tyto výsledky jsou zejména povzbudivé, porovnáme-li je s trendem v jiných členských státech EU, které jsou v tomto ohledu obvykle více či méně výrazně pozadu.²⁵

Zdroj: MPSV otevřená data, administrativní data. Sloupce ukazují počet pracujících osob s ukrajinskou státní příslušností s daným typem pracovního oprávnění, modrá čára od roku 2023 pak kvalifikovaný odhad evidovaných úvazků²⁶ osob s dočasnou ochranou.

Často zmiňovanou bariérou pro větší nebo kvalitnější zapojení uprchlíků na trhu práce jsou přitom nedostatečné jazykové dovednosti. Ty kromě omezení pozic, na které se držitelé dočasné ochrany mohou hlásit, také působí jako jeden z faktorů, jež je nasměřována do vykořisťujících podmínek v

²³ Kromě dětí a seniorů je potřeba také zohlednit velký počet osob v produktivním věku, které se musí starat o své děti či nemocné příbuzné, nebo osoby se zdravotním postižením.

²⁴ [Ukrajínští uprchlíci v české republice 2024 | MV ČR](#) str. 33

²⁵ [Social impact of migration: Addressing the challenges of receiving and integrating Ukrainian refugees | Eurofound](#) str. 9-10

²⁶ Počet vychází z evidence informačních karet, kterými zaměstnavatel hlásí nástup, změny, nebo ukončení zaměstnání cizinců v tomto případě těch s dočasnou ochranou.

zaměstnání.²⁷ Je proto důležité, že se této oblasti dostává pozornosti od aktérů v terénu, ať už se jedná o Úřady práce, které v rámci možností poskytují rekvalifikační jazykové kurzy a hledají způsoby, jakými zajistit dostupnost také kurzů pokročilejších stupňů, Centra na podporu integrace cizinců, nebo nespočet neziskových organizací, které se poskytováním či zprostředkováním jazykového vzdělávání také zabývají.

I v oblasti zaměstnávání byla realizována celá řada projektů za finanční a technické pomoci agentur OSN, včetně IOM nebo UNICEF, který umožnil mimo jiné systematicky podpořit dočasné aktivity na podporu rodin z Ukrajiny, jako např. neformální dětské skupiny. Z nich se některé již transformovaly na formální a dále pokračují. Zároveň ze zkušeností s tímto programem vyplývá, že právě péče o děti v dětské skupině či mateřské škole patří mezi služby nejvíce potřebné pro přicházející z Ukrajiny s malými dětmi. Genderový rozdíl je přitom patrný i na výsledcích šetření při registracích na prodloužení dočasné ochrany, kdy Ministerstvo vnitra pozorovalo, že práce na zkrácený úvazek je častější u žen.²⁸ I proto byly aktivity namířené na sladování osobního a pracovního života (v případě uprchlíků zahrnujíc i návštěvu jazykových kurzů apod.) zásadním předpokladem pro dosažení současné úrovně soběstačnosti uprchlíků.

Výzvy a příležitosti v dalších měsících a letech

I přes dosažené úspěchy zůstávají v této oblasti výzvy, kdy je žádoucí nadále aktivně podnikat kroky k minimalizaci trendu tzv. “brain waste,” tedy zaostávání uprchlíků (resp. migrantů obecně) na pracovních pozicích pod úrovní jejich vzdělání, zkušeností a dovedností. Očekává-li se od uprchlíků s postupem času větší soběstačnost, je nutné odbourat co nejvíce systematických překážek, zejména těch, které jim **brání nabýt lidský kapitál specifický pro ČR** - jazykové znalosti, ale také nedostatek kontaktů na trhu práce či pracovních zkušeností v tuzemsku. Nejen na nízkokvalifikovaných pozicích je totiž možné pozorovat mzdový diferenciál mezi uprchlíky a českými zaměstnanci.²⁹ I do budoucna tak dává smysl zabývat se možnostmi dalších proaktivních systematických kroků (např. aktivní depistáž a propojování zaměstnanců,³⁰ kompetenční vyhodnocování³¹) ze strany veřejných institucí, neboť “samovolně” se pozice migrantů na trhu práce nemusí vyrovnat ani po 10 letech.³²

Na druhou stranu je potřeba také posílit boj proti zastřenému agenturnímu a jiným vykořisťujícím formám zaměstnávání uprchlíků. Zájem a důraz kladený Inspektorátem práce a dalšími aktéry na tuto oblast by měl být doplněn **legislativními změnami** různého řádu, které jsou věcnými experty diskutovány (od odebrání možnosti vyplácet mzdu v hotovosti až po komplexní trestněprávní změny s cílem lepší postžitelnosti nekalých praktik). V krátkodobém horizontu je pak perspektivní rozvoj a podpora litigačních strategií, ke kterým mohou být držitelé dočasné ochrany vzhledem ke specifikům tohoto pobytového oprávnění potenciálně více ochotni, než jiní migranti.

²⁷ [Novotný, J., Levkova, A., Drbohlav, D. \(2024\). Váleční uprchlíci z ukrajiny v česku \(2022–2023\): situace a subjektivní postoje](#), str. 43

²⁸ [Ukrajínští uprchlíci v české republice 2024 | MV ČR](#), str. 34

²⁹ Viz např. závěry šetření PAQ Research, dle kterých i zaměstnanci na pozicích klasifikovaných ve skupině *Specialisté a řídicí pracovníci* měli zhruba poloviční průměrnou čistou hodinovou mzdu oproti ekvivalentním českým zaměstnancům, [Integrace ukrajinských uprchlíků: 2 roky poté a výhled na 2024+ | PAQ Research](#), str. 23. Že se nejedná o krátkodobý efekt přitom naznačují zahraniční studie, např. viz [Sharaf, M. F. \(2013\) Job-Education Mismatch and Its Impact on the Earnings of Immigrants: Evidence from Recent Arrivals to Canada](#)

³⁰ [Social impact of migration: Addressing the challenges of receiving and integrating Ukrainian refugees | Eurofound](#), str. 18

³¹ Pro popis rakouského modelu viz. [Pfeffer, T. \(2017\). Peer Review on ‘Competence Check for the Labour Market Integration of Female Refugees](#)

³² [Jestl, S., Landesmann, M., Leitner, S., Wanek-Zajic, B.\(2019\). Employment Gaps Between Refugees, Migrants and Natives: Evidence from Austrian Register Based Labour Market Data](#)

Vzdělávání

Český vzdělávací systém v posledních letech čelil řadě výzev. Sotva se vzpamatoval z dopadů pandemie COVID-19, přišla další zásadní zkouška: integrace dětí přechajících před válkou na Ukrajině. Jejich příchod přinesl nejen nové výzvy v oblasti jazykové a kulturní integrace, ale také potřebu vytvořit bezpečné a podporující prostředí, které jim pomůže zvládat válečné trauma a zároveň rozvíjet dovednosti potřebné pro jejich budoucnost.

Vzdělání je pro tyto děti víc než jen právo na učení – představuje klíč k jejich bezpečí, psychické pohodě a naději na lepší budoucnost. Zároveň jde o důležitou investici do sociálního kapitálu, která nejen podporuje jejich začlenění do české společnosti, ale také připravuje mladou generaci na obnovu Ukrajiny v budoucnu. Významným faktorem, se kterým musí aktéři ve vzdělávání neustále pracovat, jsou přitom časté preference dětí a jejich rodičů pokračovat v dálkovém vzdělávání na ukrajinských školách, které může být z různých důvodů (udržení původního kolektivu, snazší orientace v systému, rychlejší nástup na VŠ) být považován za “objektivně” lepší variantu.

Ukrajínští azylantí zapsaní na školách k 1. 9. 2024

MŠ	ZŠ	SŠ
5 924	39 731	7 193
▲ 3,98% v porovnání s 2023/2024	▲ 7,17 % v porovnání s 2023/2024	▲ 47,73 % v porovnání s 2023/2024

Různé programy formálního i neformálního vzdělávání, včetně iniciativ podporovaných UNICEF, které pomáhají vytvářet kvalitní a inkluzivní vzdělávací prostředí, podpořily více než 100 tisíc dětí a dospívajících v jejich vzdělávání. Součástí této podpory byla například také školení pro více než 13 tisíc učitelů zaměřená na inkluzivní přístupy a péči o duševní zdraví.³³

K dosavadním úspěchům v této oblasti významně přispěla i **podpůrná infrastruktura**, kterou vytváří MŠMT ve spolupráci s partnery jako UNICEF, NPI, či neziskovým sektorem, nejvýznamněji pak organizací META. Weby jako [inkluzivniskola.cz](https://www.inkluzivniskola.cz) či [Do školy společně](https://www.do-skoly-spolecne.cz) provozované poslední jmenovanou či tematický portál [NPI](https://www.npi.cz) poskytují metodické materiály, příklady dobré praxe a praktické návody, které usnadňují práci pedagogům v multikulturních třídách. Tyto a další materiály pomáhají nejen učitelům, ale i ukrajinským rodinám, které se snaží porozumět specifikům českého školského systému.

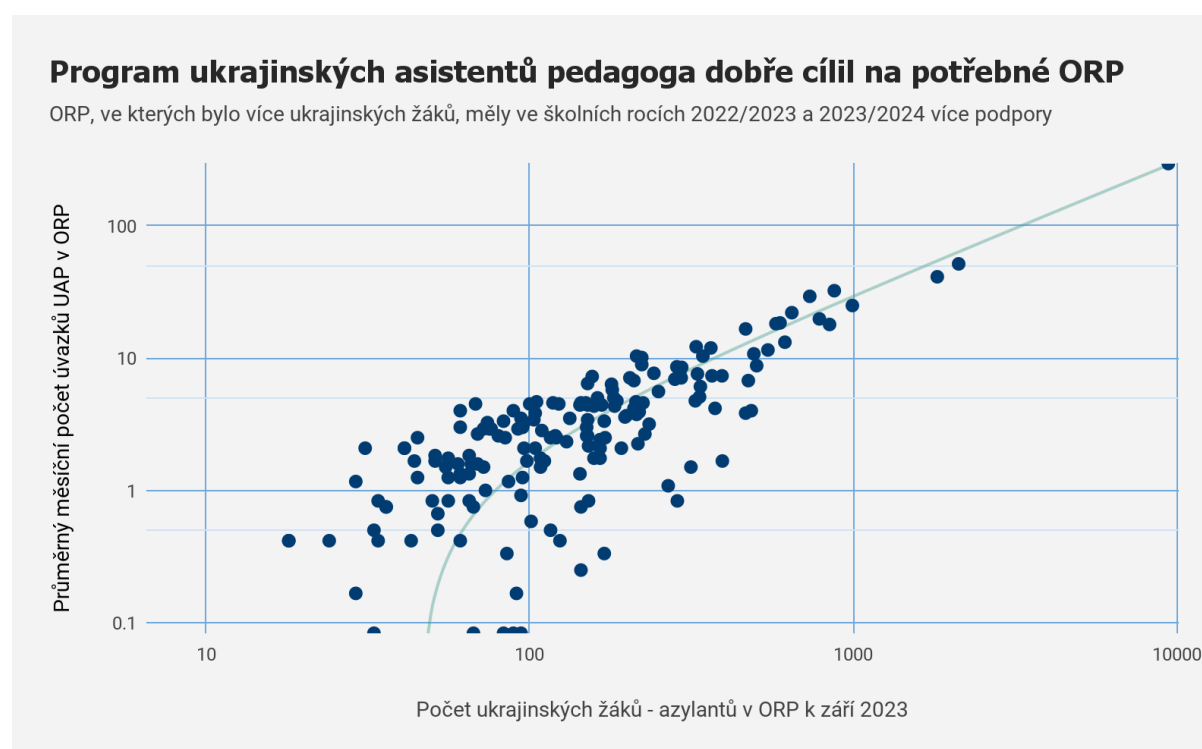
Od září 2024 navíc není možné zřizování segregovaných tříd nebo oddělení složených výhradně z ukrajinských dětí³⁴ a jejich počet se od září 2023, kdy jich bylo evidováno napříč ČR 59, díky intenzivní a úspěšné práci mobilního desegregačního týmu MŠMT postupně daří snižovat. K začátku školního roku 2024/2025 jich bylo 38 a zároveň nebyl evidován vznik žádných nových – počet žáků vzdělávajících se ve třídách s většinovým zastoupením ukrajinských dětí pak meziročně klesl o zhruba 40 %.

³³ Prezentace MŠMT “Začlenění uprchlických dětí z Ukrajiny do českého vzdělávacího systému” ze dne 6. listopadu 2024.

³⁴ [Metodické komentáře k zákonu lex ukrajina školství | MŠMT](#)

Další klíčovou oblastí bylo formální zajištění **jazykové přípravy a podpory**, která byla i v reakci na zkušenosti s ukrajinskými žáky rozšířena – od 1. září 2024 mohou děti nově čerpat až 400 hodin jazykové výuky během 36 měsíců. Téma jazykové úrovně žáků s odlišným mateřským jazykem (OMJ) a obecně výuky češtiny jako druhého jazyka se v důsledku uprchlické vlny z Ukrajiny dostala do popředí - a to zaslouženě. Jak konstatuje šetření ČŠI z května 2024, “žáci škol, které diagnostikují a cíleně sledují pokroky žáků s OMJ v osvojování si českého jazyka, dosáhli v testu lepších výsledků.”³⁵ **Tyto pokroky jsou přitom klíčové**, neboť dle stejného šetření více než třetina žáků v 3. - 5. ročníku ZŠ a desetina žáků v 6. - 8. ročníku dosáhla jen podprůměrné nebo slabé výsledky v úlohách cílených na jazykovou úroveň A1.³⁶

Významným prvkem integrace se stali také **ukrajinští asistenti pedagoga**. Tito pracovníci se stali důležitými prostředníky, pomáhali překonávat jazykové bariéry, poskytovali metodickou podporu českým učitelům a zajišťovali psychologickou pomoc tam, kde to bylo nejvíce potřeba. Jak ukazuje graf níže, ve dvou školních rocích skutečně prostředky směřovaly do těch ORP, kde je největší počet ukrajinských žáků.

Zdroj: MŠMT, data s výsledky jednotlivých kol podpory z webu edu.cz, vlastní výpočet. Na logaritmických škálách je vyobrazen vztah mezi počtem ukrajinských žáků-azylantů v daném ORP v září 2023 a průměrným měsíčním počtem podpořených úvazků na školách v daném ORP za školní roky 2022/2023 a 2023/2024. Koefficient determinace (R^2) s hodnotou 0,983 zobrazen zelenou čarou.

Formální vzdělávání je však jen jednou částí obecné agendy vzdělávání, dětí a mládeže. Nezastupitelnou roli hrají také volnočasové programy a neformální vzdělávání, které rozvoj sociálního kapitálu i jazykových dovedností souběžně se školní docházkou. V této oblasti se od příchodu uprchlíků rozvíjí celá řada “buddy” programů propojujících českou a ukrajinskou mládež. Ze strany státních institucí i soukromých dárců³⁷ byly také podporovány volnočasové aktivity, avšak poptávka po takové podpoře dlouhodobě převyšuje nabídku.

³⁵ Zpráva ČŠI, strana 13

³⁶ Zpráva ČŠI, strany 5 & 7

³⁷ Například skrze platformu [Darujeme kroužky dětem](#)

Pro usnadnění přístupu ukrajinských žáků do středoškolského vzdělávání byly zavedeny úpravy přijímacího řízení, které cílí na minimalizaci dopadů jazykové bariéry v momentu přihlašování (nahrazení zkoušky z ČJ rozhovorem, možnost absolvovat písemné zkoušky s překladovým slovníkem nebo v případě matematiky v ukrajinštině).³⁸

Důležité je neopomíjet také mládež, která se (zatím) do středoškolského vzdělávání nezapojila. I zde se hrála roli podpora volnočasových aktivit a neformálního vzdělávání.³⁹ Silně pozitivní zpětnou vazbu pak sdílí programy tzv. **nultých ročníků**. Tyto umožňují intenzivní jazykovou přípravu a adaptaci na český vzdělávací systém a rychle si získaly důvěru studentů. Jsou také příkladem udržitelnosti dobré praxe – jejich výsledky v Praze během pilotního projektu ve spolupráci s UNICEF vedly k převzetí financování magistrátem.

Výzvy a příležitosti v dalších měsících a letech

Pro celkový úspěch integrace ukrajinských uprchlíků je klíčové **zajistit dlouhodobou dostupnost** výše zmíněných programů, zejména v regionech s omezenými kapacitami škol a nedostatkem kvalifikovaných pedagogů. Důležitá je také systematická spolupráce mezi školami, neziskovými organizacemi a rodinami.

Například pozitivní legislativní vývoj v oblasti nároku na jazykovou podporu dle častých vyjádření partnerů v území naráží na to, že dostupnost pořád významně ovlivňují kapacity, motivace, a ochota pedagogů a škol, se kterými ukrajinští žáci přicházejí do kontaktu. Stejně tak úspěch v oblasti redukce segregovaných tříd může být bez přetrvávajícího proaktivního zapojení MŠMT a dalších aktérů **ohrožen**, jelikož počet ukrajinských dětí ve věku povinné školní docházky nadále stoupá. Riziko omezení podpory či důrazu na některé aspekty je přitom reálné - došlo k němu například v případě ukrajinských asistentů pedagoga.

Výzvy přetrvávají i v oblasti **volnočasových aktivit**, kde poptávka po podpoře v úhradě nákladů dlouhodobě přesahuje nabídku, a navzdory vysokému zájmu se jich tak účastní jen menší část dětí a mládeže z Ukrajiny. **Vytrácí se tak jeden z efektivních nástrojů** pro budování pocitu sounáležitosti a podporu duševní pohody, které mohou působit preventivně proti rozvoji sociálně-patologických jevů. Jejich hodnotu potvrzují i zkušenosti organizací konzultovaných v průběhu podzimu 2024, které zdůrazňovaly přínosy zapojení v takových aktivitách na destigmatizaci duševního zdraví a navazování důvěrných vztahů, které pomáhají zpracovat válečné trauma.

³⁸ [Opatření obecné povahy – přijímací řízení ve školním roce 2024/2025 | MŠMT](#)

³⁹ Některé se na tuto oblast zaměřily cíleně, jako například [výzva ČRD a Nadačního fondu Abakus zakladatelů Avastu](#) v roce 2023

Podpora (nejen) zranitelným

V reakci veřejných institucí i neziskových organizací je dlouhodobě akcentována nejen lidskoprávní, ale také obecná solidární rovina a snaha poskytnout podporu těm, kteří ji potřebují.

Veřejné instituce v souvislosti s uprchlickou vlnou z Ukrajiny vynaložily nejen lidské, ale také nemalé finanční zdroje na adresování prioritních témat. Dotační tituly jako podpora Ministerstva vnitra pro programy na lokální úrovni nebo mimořádné dotace MPSV na sociální služby sice nejsou schopny saturovat všechny existující potřeby, ale představují pochopení toho, že zvládnutí situace držitelů dočasné ochrany vyžaduje vyhrazené prostředky a pozornost. Tyto specificky vyhrazené prostředky a pozornost jsou důležité i v souvislosti s přetrvávajícím nastavením dávkové podpory skrze humanitární dávku, která velký počet osob může ponechat ve finanční tísní.⁴⁰

Spolu s těmito programy (a reagujíc často na potřeby, které jimi zůstávají nepokryty) podporu poskytují také různé projekty neziskových organizací a programy občanské společnosti. Nejen tyto aktivity pak posílila podpora ze strany agentur OSN, která od začátku krize působí jak na systémové (školení, knowledge brokering), tak i na ryze přímé úrovni, kterou ilustruje program UNICEF a Českého červeného kříže, který od dubna 2023 finančně podporoval rodiny s dětmi se zdravotním postižením a do věcné diskuse tak pomohl zařadit jejich situaci jako specifické téma.

Tyto aktivity – některé z nichž byly zmíněny v předcházejících kapitolách – zároveň postupně posouvají hranice toho, co je vnímáno jako vhodná a potřebná reakce na situaci uprchlíků a migrujících osob obecně v ČR. S tím souvisí také důraz, který všechny zúčastněné strany často kladou na udržitelnost a návaznost podpůrných projektů.

Zároveň se nepozorovaně – avšak s velkým dopadem – rozvíjí kompetence a institucionální paměť ve veřejném i neziskovém sektoru. Příchod statisíců osob znovu poukázal na to, že české instituce jsou často nedostatečně vybavené na práci s cizinci, ale zároveň vedl k prohlubování interkulturních dovedností.

500+

poskytovatelů zdravotní péče vyškolen pro poskytování zdravotních služeb uprchlíkům⁴¹

Legislativní ukotvení, které pak stvrzuje systémový přístup k podpoře, pak z principu postupuje pomaleji. Ani v tomto tématu se bohužel nepodařilo vyvarovat některým negativním dopadům, jako například zmatku a nejistotě při nastavování principu zranitelnosti na podzim 2023. Pozitivní však je, že na potřebě takové problémy řešit se shodu daří nalézt, a postupnými kroky se administrativní překážky daří vyjasňovat – jako například u posuzování zdravotního stavu či v přístupu k sociálním službám.

Výzvy a příležitosti v dalších měsících a letech

Hlavní výzvou v oblasti podpory je skutečnost, že s postupem času **upadá důraz kladený na adresování výzev uprchlické vlny**, i když držitelů dočasné ochrany v ČR nadále přibývá a rozhodně nelze říct, že by potřeby jejich adaptace a integrace do většinové společnosti byly saturovány. Není vyloučeno, že ve střednědobé budoucnosti jiné priority vytlačí podporu zde žijících uprchlíků na okraj politického a společenského zájmu. V takovém případě ovšem **materiální deprivace a pocit**

⁴⁰ Například dle šetření IOM publikovaných v červnu 2024. Dle těchto si více než polovina respondentů z řad ukrajinských uprchlíků ve věku nad 60 let na začátku jara 2024 nemohla dovolit neočekávaný výdaj ve výši 2 500 Kč (nejčastěji pak těch v jednočlenných domácnostech). [Mezinárodní organizace pro migraci \(IOM\). \(2024\). DTM Česko. Situace starších uprchlíků z Ukrajiny v Česku](#), strana 24

⁴¹ [Quarterly Inter-Agency Regional Snapshot: January to September 2024 | UNHCR](#)

opuštění a bezvýhodnosti mohou nabourat přínosy, které dosavadní kroky v adaptaci a integraci již přinesly (viz např. kapitola Zaměstnanost).

S časem souvisí i druhá otázka – s pokračováním války na Ukrajině postupně klesá podíl těch, kteří jsou přesvědčeni, že se chtějí vrátit.⁴² Neplatí tak jeden z implicitních předpokladů původních vládních strategií pro zvládnutí uprchlické vlny vyvolané ruskou invazí. Ty počítaly s tím, že dlouhodobě v ČR zůstane jen menší část příchozích osob.⁴³ Vzhledem k délce a intenzitě konfliktu se ovšem ukazuje, že před českým státem a společností skutečně může stát střednědobá výzva nejen zajistit adaptaci, ale obecně integrovat statisíce osob. Zároveň to znamená, že je potřeba věnovat zvýšenou pozornost i tam, kde krátkodobé “úspory” z menší pomoci (v bydlení, nemoci, sociálně nepříznivých situacích) mohou vést k násobně větším středně- a dlouhodobým nákladům.

Výhled na další období

Jak naznačila již úvodní kapitola, napříč celou dynamikou řízení reakce na uprchlickou vlnu lze pozorovat snahu “stabilizovat” situaci a nastavit takový status quo, ze kterého by bylo možné následně už jen přejít do fáze ukončování dočasné ochrany. Například *Priority adaptace a integrace 2024+* už pro období od března 2025 počítaly s přechodem k návratové dynamice a ukončování dočasné ochrany.⁴⁴ Takový postup se ovšem s výhledem pár měsíců zdá spíše nerealistický.

Původní strategické priority zvládnutí uprchlické vlny identifikovaly tři scénáře různé intenzity dle počtu pobývajících osob: mezi 250 a 300 tisíci, mezi 500 a 600 tisíci, a s více než milionem příchozích osob.⁴⁵ Scénáře jako rámec pro přemýšlení nad dalšími kroky byly použity také v *Prioritách adaptace a integrace 2024+*, které také operovaly se třemi (jinak definovanými) scénáři. Současná situace nadále odpovídá “základnímu” scénáři, avšak to by nemělo zastínit skutečnost, že noví žadatelé o dočasnou ochranu nadále přichází.

	Skutečnost	Scénáře <i>Priorit adaptace a integrace 2024+</i>		
	Prosinec 2024	Zmírnění	Základ	Eskalace
Celkový počet registrací DO	665 000+	550 000	600 000	1 000 000
Počet platných udělených DO	385 676+	200 000	350 000	700 000
Týdenní přírůstky DO	1 600 až 2 000	pod 2 000	kolem 2 000	nad 5 000
Míra usazení ⁴⁶	nejisté, ale i nad 60 % ⁴⁷	malá míra (pod 40 %)	střední míra (40-60 %)	velká míra (60+ %)

⁴² [Ukrajínští uprchlíci v české republice 2024 | MV ČR](#)

⁴³ [Stanovení strategických priorit vlády ČR ke zvládnutí uprchlické vlny související s invazí Ruské federace na Ukrajinu | MV ČR](#), strany 25-26

⁴⁴ [Priority Adaptace a integrace držitelů dočasné ochrany 2024+ | Vláda ČR](#), strana 3

⁴⁵ [Stanovení strategických priorit vlády ČR ke zvládnutí uprchlické vlny související s invazí Ruské federace na Ukrajinu | MV ČR](#), strana 4

⁴⁶ Při definicích scénářů byly použity pouze slovní označení; pro lepší porovnání jsme scénářům přiřadili také numerické vyjádření vycházející z poměrů platných a celkových udělených DO a hodnot používaných v literatuře.

⁴⁷ [Ukrajínští uprchlíci v české republice 2024 | MV ČR](#)

Hlavním faktorem ovlivňujícím, kolik ukrajinských uprchlíků v ČR bude, byl a zůstává vývoj konfliktu na Ukrajině. To ovlivňuje počty nově udělených dočasných ochrany, ale také záměry držitelů dočasné ochrany v návratu na Ukrajinu.

Podle 4. vlny průzkumu UNHCR patří mezi hlavní důvody, proč držitelé dočasné ochrany nepřemýšlí nad návratem ani potenciálně, hlavně **zaměstnání a již proběhlá integrace** v ČR, a zároveň **nedostatek služeb a pracovních příležitostí na Ukrajině.**⁴⁸ Zdůrazňovány tak jsou takové “push” i “pull” faktory, u kterých nelze počítat s rychlým obratem v prospěch záměru návratu. Navíc i ti, kteří se fyzicky po skončení bojů mají kam vrátit, už se často nevrací do starého “domova.”⁴⁹

V několika ohledech⁵⁰ nejbližší analogií současné situaci je uprchlická vlna vyvolaná válkou v Bosně mezi lety 1992 a 1995. Roky po jejím konci se do země **vrátilo jen zhruba 40 % uprchlíků**, s významnými rozdíly podle hostitelských zemí (od 5 % ze Švédska po 75 % z Německa, které mělo po celou dobu války i po ní k uprchlíkům velmi chladný přístup).⁵¹ Na základě těchto zkušeností i dalších charakteristik (např. že návraty méně volí domácnosti, které se do nové země přestěhovaly i s dětmi) se v akademické literatuře na toto téma v případech ukrajinských uprchlíků setkáváme s předpokladem očekávané míry návratů 35 %.⁵²

Za předpokladu, že současné tempo nových žádostí o dočasnou ochranu bude pokračovat dalších 12 měsíců, bude na konci roku 2025 v ČR pravděpodobně mezi 420 a 450 tisíci držitelé dočasné ochrany (viz graf níže). S ohledem na výše zmíněné zkušenosti lze odhadovat mezi 107 až 408 tisíci osobami, které pak budou i ve střednědobém výhledu v ČR zůstat, přičemž střední hodnoty míří spíše k 258 až 280 tisícům.

To ovšem znamená, že i přínosy, které uprchlíci v současné době pro českou společnost mají a mohou mít, klesnou pouze na dílčí část.⁵³ **Jak naznačují data a model MPSV, tyto přínosy nejsou triviální – příjmy jen za třetí kvartál 2024 převyšují výdaje o 2 miliardy Kč – a jsou výsledkem nemalého úsilí a úspěchů, část z nichž byla popsána v této publikaci.**⁵⁴ Je proto potřebné a na místě mluvit o tom, jakými kroky je možné i ve střednědobém horizontu udržovat a rozvíjet lidský kapitál osob, které v ČR našly útočiště před největší válkou v Evropě od druhé světové války. Jen tak budou moci buď nadále zůstat a stát se součástí české společnosti, nebo po konci konfliktu přispět k obnově Ukrajiny.

⁴⁸ [Regional Intentions Survey Results: Intentions and Perspectives of Refugees from Ukraine | UNHCR](#)

⁴⁹ [Žižka, O. \(2015\). The Myth of Return: Bosnian Refugees and the Perception of “Home”.](#)

⁵⁰ Např. rozsah a typ konfliktu, geografická vzdálenost

⁵¹ [Kulu, H., Christison, S., Liu, C., & Mikolaj, J. \(2023\). The war, refugees, and the future of Ukraine's population.](#)

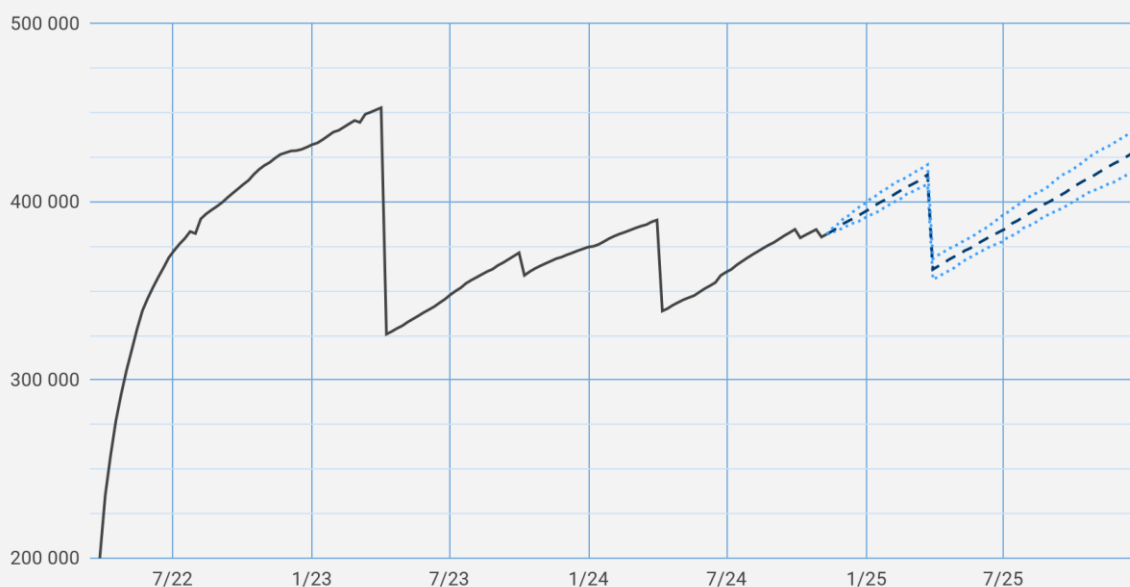
⁵² Tamtéž. Tato hodnota bude samozřejmě výrazně ovlivněna také politikou hostitelských zemí, kterou nyní nelze předjímat.

⁵³ Podíl přínosů s největší pravděpodobností bude jiný, než podíl celkového počtu uprchlíků, neboť lze předpokládat, že se demografická a socioekonomická struktura po návratu části držitelů dočasné ochrany na Ukrajinu změní.

⁵⁴ Data prezentovaná MPSV i v tiskové zprávě 19. 11. 2024.

Současné tempo znamená 40 až 70 tisíc nových uprchlíků do konce roku 2025

Za předpokladu podobné dynamiky příchodů a přeregistrací bude na konci příštího roku celkem mezi 420 a 450 tisíci držitelů DO

Zdroj: Otevřená data MV, vlastní výpočet. Přerušovaná čára značí mediánový odhad pro budoucí data, tečkované čáry spodní, resp. horní hranici 95% intervalu spolehlivosti. Predikce předpokládá tempo udělování nových dočasných ochran v následujícím roce podobné dosavadnímu trendu a obdobný počet neobnovovaných dočasných ochran mezi březnem 2024 a 2025, jako o rok dříve.⁵⁵

Udržení a pokračování pozitivních opatření zmíněných v této zprávě bude bezpochyby vyžadovat vědomé vynaložení úsilí i finančních prostředků. I ve světle výše uvedené bilance je však potřeba držet na paměti, že (někdy i násobně větší) náklady s sebou může nést to, že se žádné kroky v některé oblasti nepodniknou. Jak zmiňuje kapitola ke zdravotnictví, analýzy z jiných států varují před zdánlivým krátkodobým benefitem omezení zdravotní péče, a naopak poukazují na možnost dlouhodobě ušetřit prostředky při jejím rozumném rozšíření. Stejně tak největší složka ekonomického přínosu - zapojení mnoha držitelů dočasné ochrany na tuzemském trhu práce - má potenciál dále růst s mírou zapojení a kvalitou jejich zaměstnání.

Jinými slovy: v oblastech, které byly napříč tímto dokumentem identifikovány jako výzvy v dalším období – ať už se jedná o přemýšlení nad případným slučováním rodin a jeho dopady na ubytovací potřeby, přetrvávající nízké využívání a pochopení psychologické péče, nevyužitý potenciál pro proaktivní zvyšování míry a kvality zapojení na trh práce či další – může už nyní, a o to více s výhledem do budoucna, být nákladnější nic nedělat, než se je pokoušet řešit.

⁵⁵ Jelikož dosavadní časovou řadu nebylo možné modelovat pomocí ETS či ARIMA metod, je základní scénář modelován pomocí Monte Carlo simulace z (gamma) distribuce odhadnuté na základě dosavadních dat. Jedná se tak o scénář reflektující hlavně pokračování současného trendu.

Úřad vlády České republiky

